

Beskrivelse og vurdering av tiltaket:

International Child Development Programme (ICDP) – Program for foreldreveiledning

Ungsinnforfatter: Charlotte Reedtz

Vurdert av Ungsinnpanelet: 11.12.2008

Ungsinnforfatteren er ansvarlig for beskrivelsen av tiltaket. Beskrivelsen er basert på informasjon fra Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet og ICDP Norge samt gjennomgang av annen tilgjengelig litteratur. Ungsinnpanelet er ansvarlig for vurdering og klassifisering.

Innledning

ICDP er et program for foreldreveiledning med målsetning om å understøtte og fremme psykososial omsorgskompetanse hos personer som har ansvar for barn; foreldre og/eller omsorgspersoner i forskjellige institusjoner. Programmet er lokalbasert og forebyggende og gjennomføres i grupper av omsorgspersoner som ledes av lokale ressurspersoner (pedagogisk personell, helsesøstre, psykologer og fagfolk med sosialfaglig kompetanse) som er trent i intervensjonen.

Tiltaket gjennomføres i 8-12 gruppemøter. I disse møtene blir følgende temaer gjenstand for erfaringsutveksling og praktisk utprøving:

- Omsorgsgivers oppfatning av barnet med vekt på positiv redefinisjon der det er nødvendig.
- Tre dialoger og ”8 tema for godt samspill”.

Basistiltaket er tilpasset og anvendes for ulike målgrupper; foreldre, fosterforeldre, familier med minoritetsbakgrunn, familier med barn som har funksjonsnedsettelse, familier der en omsorgsperson sitter i fengsel, familier som mottar hjelp fra barnevernet m. fl.

For en generell beskrivelse av ICDP, se; ”Ledet samspill fra spedbarn til skolealder” (Hundeide, 2001) og materiell på Bufetatns hjemmeside <http://www.bufetat.no/foreldrerettleiing>

Eier av tiltaket

International Child Development Programme. Programmet er utviklet i Norge av professor Karsten Hundeide og professor Henning Rye og forvaltes av stiftelsen ICDP i Norge.

Distributør/implementeringsansvarlig for tiltaket

Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet i samarbeid med ICDP Norge eller ICDP Norge alene.

Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet
Postboks 8113 Dep
0032 Oslo
Tlf: 46 61 50 00
Fax: 22 98 01 06
E-post: post@bufdir.no
www.bufetat.no/

ICDP stiftelsen i Norge
Anne Maries vei 14b
0373 Oslo.
Tlf.: 21 39 34 16 (Telefontid hver dag: 10 - 14)
E-post icdp@icdp.no.
www.icdp.info og www.icdp.no.

Beskrivelse av tiltaket

Basistiltaket ICDP er bygd opp rundt a) Positiv definisjon av barn og dets utvikling, og b) de tre dialoger og åtte temaer for godt samspill. De tre dialogene er delt i 8 temaer for godt samspill:

1. Den emosjonelle og ekspressive dialog.
 - Tema 1: Vis positive følelser – vis at du er glad i barnet,
 - Tema 2: Juster deg til barnet og følg dets initiativ,
 - Tema 3: Snakk med barnet om ting det er opptatt av og prøv å få i gang en følelsesmessig samtale,
 - Tema 4: Gi ros og anerkjennelse for det barnet klarer å gjøre,
2. Den meningsskapende og utvidende dialog.
 - Tema 5: Hjelp barnet til å samle oppmerksomheten sin, slik at dere har felles opplevelse av det som er rundt dere,
 - Tema 6: Gi mening til det barnet opplever ved å sette ord på det, med følelser og entusiasme,
 - Tema 7: Utdyp og gi forklaringer til det du opplever sammen med barnet
3. Den regulerende og grensesettende dialog.
 - Tema 8: Hjelp barnet å kontrollere seg selv ved å planlegge sammen og ved å sette grenser på en positiv måte

Temaene er ment som utgangspunkt for samtale, eksemplifisering og aktivisering av den måten en overfor barn naturlig viser kjærlighet, formidler mening og utvider barnets erfaring og hvordan en regulerer og setter grenser på en positiv måte. Tiltaket bygger på kunnskap som er grunnleggende for god omsorg og målgruppen er foreldre og øvrige omsorgspersoner for alle barn i alderen 0-18 år. Basistiltaket er gruppebasert, men kan også tilpasses til enkeltindivider/familier. Basistiltaket er oversatt til en rekke språk representert i minoritetsgrupper i Norge.

Målsetningen med ICDP er å forebygge psykososiale problemer blant barn og unge gjennom å støtte og styrke foreldre og andre omsorgsgivere i deres omsorgsrolle og å fange opp de foreldrene som har større utfordringer enn andre.

Intervensjonen tar sikte på å påvirke omsorgsgiverens positive opplevelse av barnet, slik at omsorgspersonen kan identifisere seg med og føle med barnet. Tiltaket fokuserer på 1) å hjelpe omsorgsgiveren til å bli bevisst på barnets tilstand og behov og tilpasse omsorgen til barnets egne behov og initiativ, 2) å styrke omsorgsgiverens selvtillit, 3) å fremme en sensitiv og uttrykksfull kommunikasjon mellom omsorgsgiveren og barnet, slik at det følelsesmessige forholdet mellom de to blir positivt og utviklende, og 4) å fremme et berikende og stimulerende samspill mellom omsorgsgiveren og barnet, for å utvikle og veilede barnets opplevelser og utspill i forhold til omverdenen.

Metoder som anvendes

I 8-12 gruppemøter av halvannen til to timers varighet drøfter foreldre/omsorgsgivere seg i gjennom de åtte temaer for godt samspill. Møtene ledes av en sertifisert veileder, men omsorgsgivernes egne erfaringer og behov danner utgangspunktet for drøftingene. Foreldrenes innsikt og ferdigheter styrkes gjennom dialog, modellering, rollespill, videofeedback, hjemmeoppgaver og systematisk tilbakemelding.

Det teoretiske grunnlaget for tiltaket

Utformingen av ICDP er basert på nyere kulturorientert utviklingspsykologi hvor det legges stor vekt på samspill mellom barnet og de sentrale omsorgsgivere. Nyere forskning viser at barns utvikling er en delvis ledet og assistert prosess der kvaliteten av spillet med sentrale omsorgsgivere er avgjørende for barnets utvikling (Schaffer, 1996; Stern, 1985). Dette synspunkt er også sentralt i ICDP Programmet, der man har utformet ”8 temaer for godt samspill” som på en enkel måte sammenfatter hovedpunkter i den forskningen som er gjort på dette området (Hundeide, 1996). Komponentene som basistiltaket er bygd opp rundt kan tematisk knyttes til følgende forskning a) omsorgsgivers positive definisjon av barn og dets utvikling (Rogoff, 2003), b) den emosjonelt ekspressive dialogen (Trevvarthen, 1998), c) den meningsskapende og utvidende dialogen (Rogoff, 2003) og d) den regulerende dialogen (Tomasello & Haberl, 2003; Zahn-Waxler, Radke-Yarrow, Wagner, & Chapman, 1992).

Det faglige utgangspunkt for tiltaket er at kvaliteten av samspill er avhengig av omsorgsgivers definisjon av barnet. Dersom barnet oppfattes som begavet og intelligent, vil det naturlig føre til at kvaliteten av spillet og relasjonen med omsorgsgiver vil få

en annen karakter enn om det oppfattes som tilbakestående eller at det har en svikt som ikke lar seg korrigerer. Med andre ord, hvordan barnet blir oppfattet/definert av omsorgsgiver vil i stor grad bestemme det samspill som utvikles mellom dem. Vygotskys tese om at barn for å utvikle seg optimalt, har behov for "en sone for mulig utvikling" preget av optimisme og pågangsmot ligger til grunn for utviklingen av dette tiltaket. Man ser innen denne teorien barnet som en aktiv medspiller i utformingen av spillet med omsorgsgiverne, og ikke som en passiv mottaker. På samme måten som omsorgsgivers definisjon av barnet bestemmer hennes utspill overfor barnet, vil også barnets definisjon av omsorgsgiver være bestemmende for dets initiativ og utspill overfor omsorgsgiver eller lærer.

Erfaringer med tiltaket og evaluering i Norge

ICDP Programmet ble først utviklet for å assistere barn som levde i ekstrem nød og neglisjering. Den første varianten av ICDP programmet var en adoptert og tilrettelagt versjon av det israelske MISC Programmet (Klein, 2001). Ifølge det norske opprinnelsesmiljøet evalueres dette programmet i flere pågående longitudinelle studier internasjonalt. Denne tidlige variant av programmet ble senere justert i retning av det som nå kalles ICDP programmet. Ifølge det norske opprinnelsesmiljøet har WHO implementert programmet og flere internasjonale evalueringer er gjennomført i både Sør-Afrika, Etiopia (Klein & Rye, 2004), Colombia og i Nicaragua under UNICEF.

I Norge var ICDP programmet et av flere tiltak som inngikk i Foreldreveiledningsprogrammet initiert av Barne- og familiedepartementet, Sosial- og helsedepartementet og Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementet. Dette handlingsprogrammet ble gjennomført i perioden 1995-1998. Barnevernets utviklingscenter i Midt-Norge evaluerte implementeringen av programmet i norske kommuner og leverte rapport for arbeidet i 2000. I etterkant av dette er det utarbeidet en ny utgave av ICDP programmet. Basistiltaket rettet mot familier med minoritetsspråklig bakgrunn ble utprøvd Oslo, Drammen og Stavanger i 2003-2005. Programmet er blitt svært positivt mottatt både av familiene som har deltatt og de ansatte som har arbeidet med det. Arbeidet foreligger som rapport fra ICDP Norge til BLD (se anbefalt litteratur i link; Hundeide og Hannestad, 2006).

Utover dette er flere mindre kvalitative undersøkelser av det opprinnelige ICDP programmet gjennomført som hovedoppgaver i psykologi ved UiO (se anbefalt litteratur i link; Innføring i ICDP programmet). I 2000 gjennomførte Hundeide en pilot-utprøving av ICDP programmet i skolen rettet mot forandring gjennom bevisstgjøring av læreres egen praksis på Sunnmøre. I tillegg er det gjennomført noen pilotprosjekter for de ulike tilpasningene av ICDP: for barn av foreldre i fengsel (Egeberg & Flakk, 2006), for barn med nedsatt funksjonsevne (Thørnes, 2006), for foreldre i asylmottak (Hundeide, 2008) og for fosterforeldre (Flakk & Nordby, 2010).

Pågående evalueringer i Norge

Det nyutviklede tiltaket ble evaluert i 2008-2010, i en studie gjennomført av professor Lorraine Sherr ved University of London i samarbeid med professor Stephen von Tetzchner ved Psykologisk institutt, Universitetet i Oslo og ICDPs forskningsgruppe. Stipendiat Ane-Marthe Solheim Skar ved Universitetet i Oslo har hatt det daglige ansvaret for gjennomføringen. Evalueringen er gjort på grupper med foreldre fra befolkningen generelt, foreldre med minoritetsbakgrunn, foreldre som sitter i fengsel, og foreldre til barn med funksjonshemming. Gjennom evalueringen er både effekter av tiltaket og kvalitet på gjennomføringen av tiltaket undersøkt. Studien har et kvasiekseptimentell design, der intervensjonsgrupper og sammenligningsgrupper har svart på et spørreskjema før og etter at de har fulgt kurset samt seks måneder etter. Det ble også gjennomført video-observasjoner og intervjuer av noen av ICDP-deltakerne. Studien er gjort på oppdrag av av Barne- likestillings- og inkluderingsdepartementet.

En oppsummering av resultatene fra studien er presentert i en rapport til departementet og er tilgjengelig elektronisk på deres hjemmesider (Sherr, Skar, Clucas, Tetchner, & Hundeide, 2011). I løpet av 2012 planlegges det å publisere resultatene i vitenskapelige artikler. Når disse foreligger vil ICDP vurderes for en ny klassifisering i Ungsinn.

Spredningspolitikk og implementeringsstrategier

Det gis tilbud om oppfølging og vedlikehold av kunnskap over tid til de veilederne som er sertifisert gjennom årlige nettverksamlinger. Det er bygd opp et trenerkorps i Barne-, ungdoms- og familieetaten (Bufetat) samt i en del større kommuner som har ansvar for å gi veilederopplæring og vedlikehold av kunnskap til kommunene.

Spredningsstrategien er videre å gradvis øke antall enheter i Bufetat som skal ha trenerkompetanse for å gi tilbud om opplæring til kommunene. Utvelgelsen av disse enhetene blir gjort ut fra geografiske hensyn. Enhetene i Bufetat som gir tilbud om veilederopplæring går ut i sitt nærområde med tilbud om opplæring avhengig av kapasitet og meldt interesse fra kommunene. Rekrutteringen av familier skjer på ulike måter; gjennom annonsering i lokalpresse, oppslag i barnehager, helsestasjon etc., informasjon på foreldremøter i barnehage eller gjennom direkte anbefalinger fra fagfolk. Mange foreldre finner informasjon om programmet på internett. For familier med minoritetsspråklig bakgrunn er det laget en rekrutterings-DVD på 18 språk til bruk på informasjonsmøter.

Kvalitetssikring av tiltaket

Opplæring i tiltaket gis av sertifiserte trenere ansatt i Bufetat, utvalgte familievernkontor, utvalgte fagteam i barneverntjenesten og ansatte i enkelte større kommuner. Trenere har kompetanse til å lære opp veiledere. Veiledere er ansatte i ulike kommunale tjenester (helsestasjonen/skolehelsetjenesten, barnehage, skole/SFO, familiesentra/forebyggende enheter, PPT, barneverntjeneste, sosialtjeneste og i arbeid med å integrere familier med minoritetsspråklig bakgrunn). Veiledere i tiltaket har kompetanse til å arbeide direkte i forhold til omsorgsgivere.

Opplæring og sertifisering av veiledere er basert på 1) fire dagers teoretisk og praktisk opplæring, 2) gjennomføring av tiltaket, og 3) to dagers veiledning i løpet av tiltaket. Alle veiledere får håndboken ”Innføring i ICDP-programmet” (se anbefalt litteratur i link; Hundeide, 2007) ved gjennomføring av opplæringen. Håndboken inneholder en teoretisk del som gir innføring i bakgrunnen for programmet, samt en praktisk del om gjennomføring av programmet, der metoden som benyttes og struktur for møtene blir beskrevet. Veilederkandidatene godkjennes etter innlevering av loggbok og etter en vurdering av deltakelse i opplæringen og veiledningen. Den enkelte trener er ansvarlig for å kvalitetssikre opplæringen av veiledere. Ved tvil kontaktes fagansvarlig i Bufdir. Fagansvarlig i Bufdir er ansvarlig for å kvalitetssikre opplæringen av trenere.

Opplæring og sertifisering av trenere er basert på 1) sertifiserte veiledere, 2) to dagers teoretisk fordypning i programmet, 3) gjennomføring av en ny gruppe veiledere, 4) tre dagers veiledning i løpet av opplæring av nye veiledere, og 5) skriftlig oppgave.

Kostnadene for implementering av tiltaket

Tiltaket finansieres gjennom Barne- likestillings- og inkluderingsdepartementet. Kostnadene når det gjelder opplæring og materiell for opplæringen dekkes av Bufdir for de opplæringene som gjennomføres i regi av Bufetat. Der kommunene har egne trenere, dekkes selve opplæringen av kommunen selv, mens materiell dekkes av Bufdir. Når ICDP Norge arrangerer opplæring, dekkes kostnader til opplæring og materiell av deltakerne gjennom kursavgift.

Ungsinpanelets vurdering av tiltaket

ICDP er et program for omsorgsveiledning med målsetning om å understøtte og fremme psykososial omsorgskompetanse hos personer som har ansvar for barn; foreldre og/eller omsorgspersoner i forskjellige institusjoner. Programmet gjennomføres i grupper av omsorgspersoner som ledes av lokale ressurspersoner som er trent i intervensjonen. Tiltaket gjennomføres i 8-12 gruppemøter med foreldre/omsorgspersoner og ledes av gruppeledere opplært av veiledere i Bufetat

ICDP er beskrevet i flere bøker. Innføringsboken som brukes på ICDP-kurs inneholder en teoretisk del som gir innføring i bakgrunnen for programmet, samt en praktisk del om gjennomføring av programmet der metoden som benyttes og struktur for møtene blir beskrevet. Tiltaket har en gjennomarbeidet implementeringsstrategi. Kvalitetssikringsprosedyrer og prosedyrer for vedlikehold av kompetanse til tiltaket er under utvikling og utprøving. ICDP er basert på allment akseptert utviklingspsykologisk forskning og teori, men den teoretiske forankringen av arbeidsmetodene i programmet kan bli bedre. Det er erfaringer med ICDP-programmet både internasjonalt (Afrika, Latin Amerika, Sør øst Asia) og i Norge gjennom praktisk arbeid og en del mindre evalueringssjekter. Et randomisert kontrollgruppestudium med planlagt avslutning 2010 er startet i 2007.

Ungsinnspanelet finner det er særlig positivt at ICDPs har utviklet en tilpasning av programmet rettet mot familier med minoritetsbakgrunn, og tror denne vil være interessant for mange kommuner. Dersom denne tilpasningen ikke inngår i den påbegynte evalueringen, anbefaler Ungsinnspanelet at denne evalueres spesielt.

Ungsinns klassifisering

ICDP er basert på en allment akseptert teoretisk base og klassifiseres som et sannsynlig virksomt tiltak på evidensnivå 2.

Referanser

- Egebjerg, I., & Flakk, G. (2006). *Foreldreveiledning tilpasset fengslene*. Oslo: Barne- og likestillingsdepartementet.
- Flakk, G., & Nordby, T. (2010) *Tilpasning av Program for foreldreveiledning som metode for veiledning av fosterforeldre*. Oslo: Barne- ungdoms og familiedirektoratet.
- Hundeide, K. (1996). Facilitating cultural mediation: Indonesia. *Early intervention: Cross-cultural experiences with mediational approach*, 113–133.
- Hundeide, K. (2001). *Ledet samspill fra spedbarn til førskolealder*. Nesbru: Vett og Viten AS.
- Hundeide, K. (2008). *Forandring gjennom bevisstgjøring av læreres egen praksis*. Nedlastet 5. oktober, 2008, fra [http://www.aalsem.dk/hjemmesider/websider.nsf/d9ca928170d6c391c12569f400497a4f/7b304057bb55cbd9c1256f0400277581/\\$FILE/Pilotprosjekt%20skolen.doc](http://www.aalsem.dk/hjemmesider/websider.nsf/d9ca928170d6c391c12569f400497a4f/7b304057bb55cbd9c1256f0400277581/$FILE/Pilotprosjekt%20skolen.doc)
- Hundeide, K. (2008). *Foreldreveiledning tilpasset foreldre i asylmottak*
- Klein, P. S. (2001). *Seeds of hope: Twelve years of early intervention in Africa*. Oslo: Unipub forlag.
- Klein, P. S., & Rye, H. (2004). Interaction-oriented early intervention in Ethiopia: The MISC approach. *Infants & Young Children*, 17, 340
- Rogoff, B. (2003). *The cultural nature of human development*. New York: Oxford University Press.
- Schaffer, H. R. (1996). *Social development*. Oxford: Blackwell Publishers.
- Sherr L, Skar A. S., Clucas C., Tetchner S, & Hundeide K, (2011). *Evaluation of the parental guidance programme based on the International Child Development Programme. Report to the Ministry of Children, Equality, and Social Inclusion*. Nedlastet fra http://www.regjeringen.no/upload/BLD/Rapporter/2011/foreldreveiledning_norsk.pdf.

- Stern, D. (1985). *The interpersonal world of the infant. A view from psychoanalysis and developmental psychology*. New York: Basic Box.
- Tomasello, M., & Haberl, K. (2003). Understanding attention: 12-and 18-month-olds know what is new for other persons. *Developmental Psychology*, 39, 906-912.
- Trevarthen, C. (1998). The concept and foundations of infant inter-subjectivity. *Intersubjective communication and emotion in early ontogeny*, 15-46.
- Tørnes, H. (2006). *Foreldreveiledning tilpasset foreldre med barn med nedsatt funksjonsevne. Et pilotprosjekt*.
- Zahn-Waxler, C., Radke-Yarrow, M., Wagner, E., & Chapman, M. (1992). Development of concern for others. *Developmental Psychology*, 28, 126-136.

